

Pred svojim pragom

Tržaški Il Piccolo je v soboto na prvi strani z velikim poudarkom objavil vest, po kateri naj bi v Bujščini, v Oprtalju, v Umagu in v Novigradu Hrvati šikanirali pripadnike italijanske manjšine. »Kdaj boste prenehali govoriti italijansko... Tukaj smo na Hrvaškem... Če želite biti Italijani, pojdite v Italijo... Tukaj morate govoriti samo Hrvaško« so stavki, ki jih navaja tržaški dnevnik. Pojavljajo se prikazni preteklosti, o katerih smo mislili, da so že daleč, grenko komentira tržaški dnevnik, ki je prepričan, da ne gre za osamljene primere, ti pa kažejo na težko vzdušje, v katerem mora živeti italijanska manjšina. Vsi sicer to obsojajo.

BOJAN BREZIGAR

Do takih izpadov nacionalizma prihaja tudi v Sloveniji, meni Il Piccolo, ter poudarja, da je zato tem bolj potrebna mednarodna zaščita italijanske manjšine, ki jo zahteva Unija Italijanov: tu je zopet poudarjena zahteva po globalni zaščiti italijanske manjšine v Istri in po enakem ravnanju z vso manjšino.

Kako domače nam zvenijo te besede. In kako domače nam, žal, zvenijo žalitve in psovke na račun italijanske manjšine. Prav tržaški Il Piccolo je dolga povojna leta igral prvo violino pri šikaniranju Slovencev, pri žalitvah, pri psovkah, pri obtožbah. Tudi v zadnjem času ni veliko drugače: ali odnos tržaške občine do Slovencev v zvezi s statutom ne odraža istega vzdušja, istih misli, istega sovraštva?

Morda z obteževalno, oziroma z olajševalno okoliščino za Hrvate, da so morda res — ali so pri Piccolu sploh na to pomislili — upravičeno nekoliko jezni na Italijo in na njenega ministra de Michelisa, ki menda ne zavzema stališč v korist Hrvaške. Italijani v Trstu so tako olajševalno okoliščino imeli morda do Londonskega memorandumu, kasneje pa gotovo ne več.

Mi, ki smo take krivice občutili na lastni koži, seveda to početje obsojamo. Pa ne samo mi: Il Piccolo sam priznava, da so bili ti dogodki deležni splošne obsodbe. Res, obsodba je bila splošna, na obeh straneh meje. Prav in pošteno je, da so v Sloveniji in na Hrvaškem tako početje obsodili, od Trsta pa bi pričakovali, da s takim početjem preneha na domačih tleh. Vse dotlej pa bi Piccolo opozorili na pomemben slovenski pregovor — ki ga poznajo tudi Italijani, sicer v rahlo drugačni inačici — ki priporoča vsakomur, naj pometa pred svojim pragom.

Spomenik A. M. Slomšku: oddolžitev in spodbuda

Sedeča bronasta podoba prvega mariborskega škofa, pesnika in pisatelja, ekumenskega delavca in teologa, pedagoga in vzgojitelja, narodnega buditelja in svetniškega kandidata Antona Martina Slomška krasi od nedelje, 29. septembra, trg pred mariborsko stolnico. Ni slučaj, da so spomenik, ki je delo akademskega kiparja Marjana Dreva, postavili na ta trg, saj je to osrednji trg štajerske prestolnice. Slomškov kip bo mimoidoče opozarjal, naj nadaljujejo z delom, ki ga je sam začel.

O Slomšku in pomenu njegovega dela so poleg mariborske županje Magde Tovornikove, ki je uvodoma pozdravila prisotne, spregovorili slovenski minister za šolstvo dr. Peter Vencelj, mariborski škof, msgr. Franc Kramberger, kot slavnostni govornik pa je nastopil predsednik predsedstva republike Slovenije Milan Kučan, ki je tudi odkril spomenik.

Med globoko občuteno slovesnostjo sta prišli do izraza dve sporočili, ki sta bili tudi jedro nastopov posameznih govornikov. Ti dve sporočili bi lahko strnili v pojma »oddolžitev« in »spodbuda«. Spomenik naj bi bil sicer skromna oddolžitev za vse, kar je Slomšek naredil za slovenski narod, istočasno pa naj bi se mimoidoči zgedovali po njem in z globoko vero in zaupanjem nadaljevali z delom, da bi slovenski narod doživel srečnejše čase.

Tako je šesti Slomškov naslednik, sedanji mariborski škof Kramberger, poudaril, da je spo-

Kip škofa A. M. Slomška, ki od nedelje, 29. septembra, stoji na glavnem mariborskem trgu.

menik Slomšku postavila 130 letna hvaležnost Slovencev in da je to spomenik osebnosti, ki je zrastle in rasla iz korenin slovenskega naroda, delila njegovo usodo in poslovenila Cerkev na Štajerskem. Bil je slovenski Mojzes in Jozve, ki je s prestavitvijo sedeža levantinske škofije v Maribor pred vsem svetom pokazal, kje smo doma in »do kod je naše.« »Pred nami je spomenik Slomšku«, je dejal mariborski škof, »a v njem gledam spomenik slovenskim duhovnikom, ki so bili varuhi slovenskega Siona, vere in Cerkve, pa tudi jezika, kulture in narodnosti«. Slomškov duh, je zaključil škof Kramberger, naj nas

vnema za zvestobo Bogu in narodu.

Slovenski predsednik Kučan pa je v svojem govoru poudaril pomen Slomškovega delovanja za kulturno in duhovno obrambo slovenstva in dejal, da Slovenija danes ne bi mogla razglasiti svoje neodvisnosti, če ne bi te želje gojili rodovi pred nami in če ne bi veliki duhovi, kot je bil Slomšek, omogočili razvoj slovenske narodne zavesti in kulture.

Med slovesnostjo je bilo sploh izrečenih veliko globokih in poglobljenih misli o delu, ki ga je Slomšek opravil in o dediščini, ki jo sedanjim rodovom zapuščata. To je med homilijo poudaril tudi slovenski metropolit in ljubljanski nadškof msgr. Alojzij Šuštar. V Mariboru je med drugim nadomestil apostolskega pronuncija v Beogradu, msgr. Montalva, ki bi moral spomenik blagosloviti, a se slovesnosti ni udeležil zaradi vojne na Hrvaškem. Vsekakor je msgr. Šuštar izrazil tudi željo, da bi Slomška v kratkem lahko častili tudi na oltarjih.

Vsa slovesnost je bila odlično organizirana. Pri bogoslužju so sodelovali združeni pevski zbori mariborskih župnij, MePZ »Sv. Viktorin« s Ptujja, Mariborski oktet in Orkester mariborske opere. Zbor in orkester je vodil Maksimiljan Feguš, ljudsko petje pa je vodil Julijan Pačnik.

Kdor se je udeležil slovesnosti je resnično doživel praznik. To ni bila zgolj javna manifestacija, ču-
▶▶▶ (mt)

PIKANA I

V središču pozornosti italijanskih deželnih političnih krogov je še vedno tako imenovana »Izjava iz Trevisa«, se pravi resolucija, ki je bila sprejeta na zasedanju italijanske krščanskodemokratske stranke v omenjenem mestecu konec prejšnjega tedna. Zasedanje je bilo posvečeno položaju, ki je nastal v Srednji in Vzhodni Evropi po zlomu komunizma, ter nalogam, ki se postavljajo pred krščanskodemokratske stranke v bližnji prihodnosti. Zasedanja so se kot gostje udeležili tudi predstavniki krščanskodemokratskih ali ljudskih strank iz Srednje in Vzhodne Evrope, med njimi slovenski ministrski predsednik Peterle in podpredsednik hrvaške vlade Granić.

V »Izjavi« se italijanska Kršč. demokracija med drugim zavzema za takojšnje priznanje Slovenije in Hrvaške, s posebnim poudarkom pa se omenja

vprašanje zaščite italijanske manjšine na ozemlju obeh republik. V tej zvezi Kršč. demokracija poziva pripadnike italijanske manjšine, naj ne zapustijo svoje zemlje, naj kljubujejo preganjanju in ustrahovanju ter brez pridržkov sodelujejo z zakonito in demokratično slovensko in hrvaško oblastjo, v prepričanju, da jim bo Italija pomagala, republiki Slovenija in Hrvaška pa izpolnjevali obveze o njihovi zaščiti.

Italijanska Kršč. demokracija je, kot vidimo, postavila »piko na i« o vprašanju zaščite italijanske manjšine, s čimer bi prej ali slej moralo biti tudi konec dvoumnemu in kolebajočemu ravnanju zunanega ministrstva, ki se dobrikrat znanim revanšističnim krogom, ti pa se vedejo, kot da bi Istra in Dalmacija že bili del Italije.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 6. oktobra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder. Branko Hofman: »Ringo potepuh.« 2. del.; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 12.00 Državne meje in družinske usode; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Janez Povše: Slovenski obračun s samim seboj. 1. oddaja.

■ PONEDELJEK, 7. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Moč tišine - 3. oddaja: »Nema« stoletja - pot v slovensko romantiko; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni.« 7. del; 12.00 Umetniki pred ogledalom; 12.40 Cecilijanka 1990: mešani zbor Pevskega društva v Selah na Koroskem vodi Pavel Olip; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Možiček Kopitjaček.« Piše Majda Mihačič; 15.00 Ko zgodovina zazveni; 16.00 Mi in glasba: pianistka Larisa Dedova in Mihail Vlhok.

■ TOREK, 8. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.30 To je življenje. Piše Sandor Tence; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni.« 8. del; 12.40 Cecilijanka 1990: dekliški zbor Devin vodi Herman Antonič; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika.

■ SREDA, 9. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni.« 9. del; 12.00 Zdrava prehrana in gastronomija; 12.40 Cecilijanka 1990: mešani zbor Lojze Bratuž iz Gorice vodi Stanko Jerič; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Na goriškem valu (1. del); 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu (2. del); 15.50 Mi in glasba. Tenorist Anton Dermota. Čarobna piščal, 1. dejanje; 17.10 Jugoslavija po letu '45.

■ ČETRTEK, 10. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 »Vojna je obrt, kruta in egoistična.« Slovenski vojniki v 1. svetovni vojni. Piše Marta Verginella; 9.30 To je življenje. Piše Sandor Tence; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni.« 10. del; 12.00 Skozi tančico molka; 12.40 Cecilijanka 1990: mešani zbor Rupa-Peč vodi Zdravko Klanjšček; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Spomini Henrika Tume; 15.50 Mi in glasba. Tenorist Anton Dermota. Čarobna piščal, 2. dejanje.

■ PETEK, 11. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Halo, dober dan! Tu 362875; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni.« 11. del; 12.00 Prvine Sredozemlja pri primorskih pesnikih in pisateljih; 12.40 Cecilijanka 1990: pevska skupina Števerjan; vodi Tomaž Tozon; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Narodnozabavna glasba; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Kje je pristalo letalo?« Piše Vera Poljšak; 14.30 Od Milj do Devina; 16.00 Mi in glasba. Trio Lorenz. Tekst: Pavel Šivic.

■ SOBOTA, 12. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.30 Zdravniški nasveti; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert v Cankarjevem domu v Ljubljani. Simfonični orkester RTV Slovenija; 11.30 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni.« 12. del; 12.00 Rezija in Kanalska dolina; 12.40 Cecilijanka 1990: moški zbor Štmaver vodi Gabrijel Devetak; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 16.00 Mi in glasba. Nagrajenci letošnjega prvega tekmovanja za flavto v Čedadu.

PISMO IZ KOPRA

SLOVENIJA ZDAJ ALI NIKOLI

Je čas vojne in čas miru. Sedaj se očitno nahajamo v obdobju relativnega miru — tragičnim dogodkom južno od Kolpe nakljub. V ospredje silijo ekonomska vprašanja oziroma delo naše vlade na tem področju. Razvnamo se strankarski spori in razprtije, tako da Slovincem ponovno grozi nevarna razcepljenost. Ko to pišem, še ni znano, ali in v kakšni obliki ter vsebini bodo v parlamentu sprejeti novi lastninski zakoni. Jasno pa je, da so ti bistvenega pomena za nadaljnji razvoj Slovenije, zaradi česar nima nihče pravice z njimi manipulirati in zavajati ljudi.

V sleherni demokratični državi predstavlja opozicija pomemben politični dejavnik. Žal pa moramo ugotovljati, da naše opozicijske stranke svoje vloge ne opravljajo najbolj zgledno in ustvarjalno. To, kar (občasno) počenjajo, nima nobene zveze s pravim parlamentarnim delovanjem. Pri rušenju ekonomskega koncepta, ki ga predlaga vlada, vsekakor prednjači prav stranka, ki ji ni zameriti samo njeno domišljavost, da je pri nas nosilka demokratičnih sprememb, ampak predvsem predrznost, ki se kaže v tem, da zlorablja lastno ime (SDP) za sumljive cilje. Gre namreč za način političnega delovanja, ki preveč spominja na »ponudbe« preteklosti; znova smo deležni pretanjene dvoličnosti naslednikov ali dedičev komunističnih idej, ki skušajo obuditi zgodovinsko preživete in povsem neuspešne vzorce ekonomskih odnosov oziroma ekonomskega razvoja. Ta stranka poleg tega tudi danes nima kaj pokazati. Širšo javnost skuša begati z očitki na račun Peterletove vladne ekipe, češ da je pri reševanju problema nezaposlenosti neučinkovita. Dejstvo pa je, da je najvišji odstotek nezaposlenosti in največ stečajev prav v občinah, kjer so na oblasti prenovitelji. Ali ni spriču tega njihovo zavzemanje za delavce — beri za usodo vodstvenih delavcev, ki so podaljšana roka prejšnjega enopartijskega sistema — nekaj sumljivega, vsekakor nekaj vprašljivega?

Zdi se, da Slovincem zgodovina ni mati modrosti. Kako naj si drugače razlagamo zbežnost in nekakšen prastrah mnogih pred korenitejšimi spremembami, ki jih ponujajo novi lastninski zakoni? Mar so predlogi res tako nevarni, da mnogi ne vidijo njihove poglobitve vsebine in namena? Mislim, da veliko več tvegaš, če prepustiš usodo družbene lastnine peščici bolj ali manj uspešnih direktorjev kot pa državi, ki je pluralno zastopana. Podržavljenje družbene lastnine je poleg tega začasen proces, ki se bo nehal z nastankom različnih skladov — ti so na Zahodu že preverjena oblika nadzora trga kapitala — s ciljem, da se vzpostavijo redni ekonomski odnosi v družbi. Videti je, da so nasprotniki omenjenih zakonov ne le proti tržnemu gospodarstvu, ampak tudi proti zdravi pameti. Kje je rečeno, da postopno lastninjenje, ki ga zagovarjajo, zagotavlja pravi podjetniški polet takšnim ali drugačnim bodočim lastnikom. Zanimivo je dalje, da t.i. opozicijski strokovnjaki vladi očitajo nestrokovnost, medtem ko je znano, da so pri pripravi nove lastninske zakonodaje sodelovali tako domači kot tuji strokovnjaki (na primer J. Sachs). Pri tem je treba ugotoviti, da je glavna krivda vlade v tem, da je strokovnjake izbrala po lastni presoji. Še bolj smešne pa so kritike tistih, ki zakonu o privatizaciji, denacionalizaciji in zadržgah pripisujejo lastnosti in posledice, ki jih nimajo.

V Sloveniji smo pred pomembnimi odločitvami. Ne bi smelo nam spodrsniti že na samem začetku. Naš ekonomski ustroj bi moral temeljiti na zdravi tržni logiki in usmerjenosti na eni strani, na drugi pa zagotavljati socialno varnost in pravičnost ter omogočati vzdušje solidarnosti do vsakega človeka. Navdih in poti za uresničenje vsega tega bi lahko poiskali tudi v papeževi okrožnici »Ob stoti obletnici«, saj ta kaže na družbo, v kateri naj ne bo mesta za brezobzirno tekmo po blagostanju in brezmejno razsipništvo, ampak za človeka vredno življenje po sodobnih civilizacijskih merilih.

Robert Hlede

Karavana za mir srečno v Sarajevu

Karavana za mir, ki je v preteklem tednu krenila iz Trsta na pot v Jugoslavijo, je srečno zaključila svojo misijo v Sarajevu. Pobuda, ki so jo priredile mirovne organizacije iz številnih evropskih držav v sodelovanju z organizacijo Helsinškega ljudstva, je imela zelo

dober odziv, saj se je je udeležilo nekaj sto evropskih mirovnikov. Prva etapa se je zaključila že nekaj kilometrov po odhodu izpred gradu Sv. Justa, in sicer na Opčinah, kjer je bilo v Prosvetnem domu srečanje z nekaterimi predstavniki slovenske narodnosti

skupnosti v Italiji. Evropski mirovniki so dokazali, da jim je pri srcu manjšinska problematika in da se zavzemajo za pravice narodnostnih manjšin. To so potrdili tudi na reškem srečanju z italijansko narodnostno skupnostjo v Sloveniji in Hrvaški. Karavana se je nato preko Zagreba podala tudi na madžarska tla, ker je lahko samo po tej poti prispela v Beograd. Odtod pa je krenila še v Sarajevo. Tu so udeleženci priredili veliko mirovno manifestacijo. V nekaterih mestih so se predstavniki karavane srečali s predstavniki oblasti. Najpomembnejši cilj evropskih mirovnikov pa je bil opozoriti širšo javnost na absurdnost dramatičnega položaja na Hrvaškem, ki bi lahko bil rešen brez prelivanja krvi. Pred odhodom smo izmenjali nekaj besed z nekaterimi udeleženci. Chantal s Korzike je menila, da so meje največja ovira za vzpostavitev miru. Sploh pa je zapleten položaj na Hrvaškem izredno težko reš-

Vojaška oporečnika, ki sta se udeležila Karavane za mir. (foto D. Bradassi)

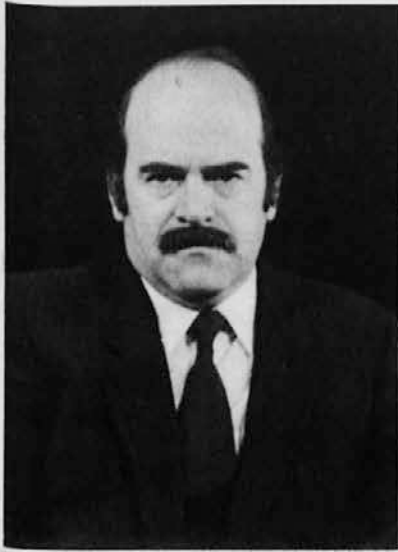
III ➔ 8

(dar)

Pogovor z ravnateljem SSG Miroslavom Košuto

Sezona slovenske suverenosti

V tem mesecu se bo tudi za Slovensko stalno gledališče pričela nova umetniška sezona. Prva premiera bo predvidoma 11. oktobra. Repertoar, za katerega se je odločilo SSG, daje letos več poudarka predvsem sodobni slovenski dramatik, saj so na sporedu tri dela naših avtorjev. Slovensko gledališče začneja tudi to sezono z istimi, splošno znanimi težavami, ki so predvsem finančnega in kadrovskega značaja. Vendar pa so se letos stvari, čeprav neznatno, obrnile na bolje, tudi zaradi deželnega zakona za obmejna področja, ki bo naši gledališki hiši le nudil nekaj dodatnih sredstev. Pomembno pa je tudi dejstvo, da se je igralski ansambel SSG nekoliko »pomladil«, saj bodo na odskih deskah v Kulturnem domu s svojimi tržaškimi kolegi nastopili tudi trije mladi igralci iz Slovenije. O vsem tem smo se pogovorili z ravnateljem Slovenskega stalnega gledališča Miroslavom Košuto.

Ravnatelj SSG Miroslav Košuta.

Prav bi bilo, da bi pogovor začeli prav z vprašanjem o finančnem stanju naše gledališke hiše, saj sta od tega odvisni sama realizacija in tudi kvalitetna raven celotnega programa...

Žal vaša uvodna trditev ne odgovarja povsem resnici. SSG je namreč edino izmed slovenskih ustanov in or-

ganizacij, ki ne bo prejelo skoraj ničesar. Dežela nam bo z eno roko dala, kar nam bo z drugo vzela. Smemo pa upati, da se bo splošno poboljšano stanje slovenske kulture nazadnje obrestovalo tudi za SSG. Naj še dodam, da smo bili čez poletje brez plač in da se nam v prihodnje obetajo rebra suhih krav.

Kot ste sami dejali, je letošnji program posvečen samostojni Sloveniji, saj ste v repertoar vključili več slovenskih avtorjev. Bi našim bralcem povedali kaj več o treh igrah sodobnih slovenskih dramatikov, ki jih boste uprizorili v sezoni 91/92?

Naš repertoar želi biti gledališki poklon zgodovinskemu dogajanju v Sloveniji in je sestavljen pod geslom **Sezona slovenske suverenosti**. Tri novitete, od teh dve izpod peresa zamejskih avtorjev, so samo eden od temeljev. Tu je še zaključek Cankarjevega cikla, mimo tega pa bomo predstavili številna druga sodobna slovenska dela in v posebnem ciklu srečanj tudi njihove avtorje, a tudi dve izmed velikih predstav, s katerimi je slovensko gledališče zaslovelo po vsem

svetu: Šeherezado in Hamleta. Nasprotniki takih izbir bi zdaj rekli: Da bo mera polna, bosta tudi predstavi za šole na teksta domačih avtorjev.

Kot smo že uvodoma omenili, se bodo letos ansamblu SSG pridružili trije mladi igralci, ki so sicer v preteklosti že nastopali v Trstu. Lahko poveste kaj več o njih?

Sezono res začenjata z nami dva nova člana, in sicer Gojmir Lešnjak, ki je že sodeloval z nami v Sumljivi osebi, in Primož Ekart, mladi mornar iz Tetovirane rože, njima pa se bo v kratkem pridružil še Alojz Svete (Dolgega dneva potovanje v noč). Za vsakega od njih smemo reči, da je osvojil našo publiko. Mislim, da gre za pomembno pomladitev in okrepitev. Kdo bi lahko oponesel, da so sami fantje. Odgovorjam: dekleta so cvetje in domačih logov.

Kaj nameravate storiti, da bi mlade v tem našem prostoru navdušili za igralsko umetnost in s tem v bodoče pridobili novih moči za gledališče?

Obnovili bomo gledališko šolo. Upam, da nam bo to uspelo v sodelovanju s Slovenskim deželnim zavodom za poklicno izobraževanje, kar bi bil vsekakor pomemben uspeh.

Na zadnji seji upravnega sveta SSG, ki je bila v četrtek, 26. septembra, ste dokončno določili letošnji spored. O katerih vprašanjih ste še razpravljali?

O obnovitvenih delih v Kulturnem domu v Trstu, za katera se obetajo sredstva, le da SSG ne ve, kje stakniti svojih 25 odstotkov, in o potrebi skupne akcije kolektiva in upravnega sveta za čimprejšnjo rešitev krize. Samo tako bo lahko otvoritev sezone s Kraljem Ojdipom, veliko predstavo v režiji Mileta Koruna, resničen praznik za vse nas.

Papež v Latini

Papež Janez Pavel II. je zadnje nedeljo opravil pastoralni obisk v Latini v Laciju. V nagovoru na vernike je podprl prizadevanja predsednika italijanske škofovske konference kardinala Ruinija, ki se je bil zavzel za enotnost italijanskih katoličanov na političnem področju. Cenim prizadevanja italijanskih škofov, je dejal papež, ki poblize spremljajo versko in socialno stanje v državi ter skrbijo, da bi katoličani dosledno izpolnjevali evangeljska načela. Predstavniki laičnih strank poudarjajo, da se je s temi besedami papež postavil na stran kardinala Ruinija, ki je bil pred dnevi naglasil, kako so katoličani dolžni enotno nastopati v politiki. Proti takemu stališču je zlasti odločno nastopila socialistična stranka, ki je Ruiniju očitala, da se vmešava v notranje politične zadeve države.

Poziv kulturnih delavcev iz Slovenije in Italije

V naši sosesčini, na tleh Republike Hrvaške, je prišlo do krvave vojne, ki ji kljub večkrat podpisanimi premirjem ni videti konca. Že dosedanje posledice bojev na Hrvaškem so katastrofalne: številne so človeške žrtve, uničena so mesta, vasi, gospodarski objekti, bolnišnice, šole, knjižnice in prometne naprave. Bodočnost redkih preostalih prebivalcev v teh krajih je negotova, soočamo se s številnimi begunci.

Spodaj podpisani kulturni in znanstveni delavci iz Slovenije, zamejstva in Italije pa želimo obvestiti evropsko javnost še o enem, morda manj znanem aspektu vojne na Hrvaškem: v teku je namreč sistematično uničevanje stoletnih simbolov hrvaške kulture, zlasti starinskih mestnih jeder, cerkva, samostanov, gradov, palač in muzejev. Po razpoložljivih podatkih, ki jih navajamo le deloma, je bila nepopravljivo prizadeta kulturna dediščina Vukovara z bogatimi muzejem in baročnim dvorcem Eltz, poškodovani sta neogotska katedrala v Osijeku in neoromanska katedrala v Djavoku, prizadeti so številni baročni spomeniki v Varaždinu, bombardirana je bila tudi katedrala v Šibeniku, zgrajena v 15. in 16. stoletju, uničene so mnoge cerkve v Slavoniji in Baniji. V primeru nadaljnjega širjenja spopadov bodo resno ogrožena dalmatinska mesta Zadar, Trogir, Split, Dubrovnik, katerih kulturnozgodovinsko bogastvo sodi v svetovno dediščino.

Do rušenj je prišlo kljub temu, da so hrvaške oblasti pravočasno označile kulturne spomenike z mednarodno predpisanimi in na daleč vidnimi opozorilnimi zastavami, zato pomeni ravnanje napadalcev grobo kršenje vseh mednarodnih pravnih in civilizacijskih norm in predstavlja hujšo obliko vojnega zločina. Po našem globokem prepričanju nobeni politični in vojaški cilji niso tako vzvišeni, da bi opravičevali tako brezobzirno uničevanje neponovljivih stvaritev človekovega duha, zaradi česar je nastala nepopravljiva škoda za hrvaški narod, Evropo in ves svet. Podpisani zato dvigamo svoj protest proti temu početju in pozivamo mednarodne forume, naj ne zatiskajo oči tudi pred to resničnostjo.

POVEŠENO SOŽITJE

Slovenski krščanski demokrati so v četrtek, 26. septembra, priredili v Kopru okroglo mizo s pomenljivim naslovom: »Za sožitje«. Za okroglo mizo so povabili predstavnike Slovenske skupnosti in Unije Italijanov, se pravi predstavnike organizacij slovenske manjšine v Italiji in italijanske v Sloveniji in na Hrvaškem. Predvideni in napovedani so bili nastopi treh predstavnikov vsake organizacije, ki bi spregovorili o pravnopolitičnem položaju manjšin, o njunem šolstvu in gospodarstvu. Obetal se je torej zanimiv in tudi pomemben večer z aktualno problematiko.

Prireditel pa je žal le delno izpolnil pričakovanja, in sicer ne po krivdi organizatorja. Kot do zdaj na domala vseh podobnih srečanjih v Trstu se je tudi v Kopru izkazalo, da na italijanski strani ni pravega posluha za poskuse soočanja obeh manjšinskih stvarnosti in torej tudi ni volje za globljo proučitev stopnje in stanja odnosov med večino in manjšino. V Kopru se je namreč zgodilo, da so se okrogle mize s slovenske strani udeležili vsi trije govorniki — kot je bilo dogovorjeno — medtem ko je z italijanske strani bil prisoten le eden in še ta je stopil v dvorano s 40-minutno zamudo. Pa še nekaj (kar je najhujše): ob zadovoljivem številu slovenskih poslušalcev v dvorani takorekoč ni bilo italijanskih.

Za slovenske poslušalce, ki smo prišli s Tržaškega, se je torej ponovil prizor, ki smo ga vajeni: italijanska stran ne kaže zanimanja za vprašanja, ki imajo kakršnokoli zvezo s Slovenci, četudi je obema narodoma usojeno še dalje živeti skupno. Prav to pa je gotovo eden glavnih vzrokov njunih starih in novih nespornostov. Če naj bo sožitje omikano in vredno človeka, mora predvsem temeljiti na načelu enakopravnosti, ki je tudi pogoj za medsebojno spoštovanje.

Eden prisotnih je med razpravo dejal, da je večer zgodovinski, ker da takega v Kopru še ni bilo. Takšna ocena je očitno pretirana, kajti večer bi bil zares zgodovinski, če bi se ga udeležilo primerno število pripadnikov italijanske narodnostne skupnosti, katerim je bil, glede na kraj diskusije, predvsem namenjen.

Spet se je zamudila prilika za krepitev prizadevanj, ki naj omogočijo omikano sožitje; to je tako na obeh straneh meje še vedno povešeno (navzdol).

Drago Legiša

Kako Slovenci v Italiji ocenjujejo izbire Slovenije

Slovenci v Italiji ocenjujejo osamosvojitveni proces v Sloveniji kot dejanje narodove volje, soglašajo s politiko osamosvajanja in obenem vidijo največjo nevarnost za Slovenijo v tem, da bi njena samostojnost izgubila dejanski pomen zaradi gospodarske odvisnosti od nekaterih drugih evropskih držav. Najbolj priljubljen slovenski politik naj bi bil predsednik Republike Slovenije Kučan, največjo odgovornost za jugoslovansko krizo nosi srbski voditelj Milošević. Pripadniki naše manjšine negativno ocenjujejo zadržanje Evropske gospodarske skupnosti, še posebno pa Italije in njenega zunanjega ministra De Michelisa. Obenem si želijo, da bi svet čimprej priznal samostojno in suvereno Slovenijo in verjamejo, da se bo naši matični domovini kljub hudim gospodarskim težavam uspelo postaviti na noge, bojijo pa se za usodo Hrvaške.

To so v skupih obrisih najpomembnejši podatki iz ankete, ki jo je po naročilu SKGZ izvedla italijanska družba za statistične raziskave SWG med 600 naročniki Primorskega dnevnika. Rezultate so javnosti predstavili v ponedeljek, 30. septembra, v Gregorčičevi dvorani v Trstu. Predstavitev so se udeležile številne osebnosti iz zamejstva in Slovenije, med katerimi tudi minister za Slovence po svetu dr. Janez Dular. Na srečanju so spregovorili predsednik SKGZ Palčič, izvedenec družbe SWG Maurizio Pessato in glavni urednik Primorskega dnevnika Udovič.

Vzorec je seveda nekoliko omejen, prav tako kot so bila omejevalna tudi nekatera vprašanja, ki so jih postavili anketirancem, vendar pa raziskava precej

popolno odraža splošna stališča Slovencev v Italiji do jugoslovanske krize. Za neosnovano se je torej izkazala teza, po kateri naj bi v zamejstvu še vedno prevladovala stare, nostalgicne težnje...

Za konec si pogledajmo najpomembnejše številčne podatke. Do krize v Jugoslaviji je po mnenju 40 odstotkov anketirancev prišlo zaradi naravne težnje Slovenije in Hrvaške po neodvisnosti, 32 odstotkov pa jih meni, da se je to zgodilo zaradi že prej določenih ciljev Srbije. Kar 47,5 odstotka se boji, da bi Slovenija postala gospodarsko odvisna od drugih držav. Zadržanje EGS samo 8,8 odstotka ocenjuje za zelo pozitivno, 7 odstotkov anketirancev pa se strinja z zadržanjem Italije. Več kot polovica vprašanih, 56,9 odstotka, pa meni, da je Italija ravnala napačno. Zanimiv je še podatek, da kar 72,7 odstotka soglaša z Brionsko deklaracijo. Najbolj priljubljeni slovenski politik je Milan Kučan; zanj se je izreklo 48,2 odstotka anketirancev. 75 odstotkov anketirancev pripisuje izbire v zvezi z odločitvami o osamosvojitvi Slovenije volji naroda samega, 14,8 odstotka pa odločitvam Demosa. Najbolj problematični aspekt pri osamosvojitvenem procesu je po mnenju 27,7 odstotkov vprašanih meja s Hrvaško, za 14,7 odstotka pojavi nacionalizma, za 12,3 odstotka vzpon katoliške cerkve. V dejstvo, da ima Slovenija zelo pozitivne perspektive za bodočnost, verjame 12 odstotkov vprašanih, še kar pozitivno so za 35,8 odstotka. Za Hrvaško so predvidevanja — v odstotkih — veliko slabša, v dobre perspektive za Jugoslavijo pa skupno ne verjame niti 5 odstotkov. Za konec naj navedemo še podatke, da je 26,7 odstotka primerjala zadnje dogodke v Sloveniji Praški pomladi, 24,7 odstotka NOB, 13,3 odstotka pa kominformu.

Rafael Slejko - novi dolinski župnik

Dolinski verniki so se v nedeljo, 22. septembra, prvič srečali s svojim novim župnikom g. Rafaelom Slejkom iz Nove Gorice. Nadomestil je dose-danjega dušnega pastirja Zvoneta Štrublja, ki je bil tam le osem mesecev in je sedaj prevzel župnijo na Opčinah.

Župnik Slejko pripada frančiškanskemu redu. Po opravljeni teološki fakulteti v Ljubljani je bil dve leti kaplan v Mariboru. Nato so ga premestili na Prosek, kjer je služboval 4 leta, zatem pa je še 1 leto kaplanoval na Sv. Gori. Novi dolinski župnik pripada mlajši generaciji, saj je star 35 let. Dobro pozna tudi našo slovensko zamejsko stvarnost; kot rečeno, je tu med nami že preživel nekaj let, poleg tega pa je tudi prej pozorno spremljal dogajanje tu pri nas. »Tudi sam sem Primorec, zato sem s to problematiko dobro seznanjen,« je dejal.

Rafael Slejko je še rekel, da je bil prvi kontakt z dolinskimi župljani zelo pristen in domač. »Ljudje so odprti, prisrčni, pripravljeni pomagati. Tu se zelo dobro počutim in mislim, da se bomo z ljudmi razumeli. Več ne morem povedati, saj sem komaj prišel in torej še zbiram vtise in spoznavam novo okolje in župnijo. Rekel bi le, da nameravam nadaljevati Zvonetovo delo in da mislim posvetiti posebno pozornost otrokom in mladini. Z njimi sem se sedaj seznanil v šoli, saj poučujem verouk tako v Dolini kot v Boljuncu.«

10. obletnica ciklusa koncertov »Repentabor«

V prikupni cerkvi na repentabrskem griču poteka letos že 10. ciklus koncertov »Repentabor«, namenjen ljubiteljem stare in sodobne glasbe. Pobudo za te koncerte je pred desetimi leti dal »Oddelek za staro glasbo«, ki je deloval pri Glasbeni matici v Trstu pod vodstvom Miloša Pahorja. Ko je bil ta oddelek leta 1985 ukinjen, je organizacijo koncertov prevzel Gallus Consort, v kateri igrajo Miloš Pahor, Dina Slama in Irena Pahor, občasno pa pristopijo k skupini tudi drugi glasbeniki.

Organizatorji se lahko pohvalijo, da so v tem desetletju nudili publiki res pester

nost navdušeno, marsikdo je rekel, da je bil to edinstven koncert. Ciklus se je nadaljeval z nastopom Gallus Consorta, ki je med cerkvenim obredom izvedel Gallusovo mašo, prejšnjo nedeljo so bili na sporedu Mozartovi kvarteti za flavto in godala, sklop koncertov pa se bo zaključil v nedeljo, 6. oktobra, z Vivaldijevim delom »Il pastor fido«.

Naj za konec napišemo še nekaj besed o samih organizatorjih, glasbeni skupini Gallus Consort. Večinoma nastopa v triletski zasedbi — Miloš Pahor (flavta), Dina Slama (čembalo in glas) ter Irena Pahor (kljunasta flavta) — kadar izvaja ba-

Jedro glasbene skupine Gallus Consort: (z leve) Dina Slama, Miloš Pahor in Irena Pahor.

pregled stare in sodobne glasbe. V teh letih so se v cerkvi na Repentabru zvrstili tudi številni vrhunski izvajalci kot Luigi Rovighi, mentor vseh glasbenikov, ki se ukvarjajo z baročno violino, flavtist Roberto Fabbriani (z njim je na koncertu igrala tudi Erika Slama), odlični izvajalci sodobne glasbe, znan v vsej Evropi, ter svetovno znana glasbenika Franz Bruegggen (kljunasta flavta) in Wieland Kuijken (viola da gamba). Slavnih imen iz glasbenega sveta, ki so nastopili na Repentabru, je seveda še več.

Omeniti je še treba, da so organizatorji ciklusa »Repentabor« posvetili pred časom enega izmed koncertov tudi sodobnemu slovenskemu skladatelju Primožu Ramovšu, leta 1987 pa tudi Pavletu Merkuju. »Odziv publike je bil vedno zelo dober,« pravi član Gallus Consorta Miloš Pahor. »V zadnjih letih pa postaja zanimanje za te koncerte vse večje.«

Letošnji, 10. ciklus koncertov se je pričel z edinstvenim nastopom skladatelja Ramovša, ki je s svojim kvalitetnim igranjem »proslavil« komaj obnovljene orgle v cerkvi na Repentabru. Ramovš je skoraj dobro uro improviziral na teme treh sodobnih skladateljev: Tržčanov Gianpola Corala in Fabia Niedra ter slovenskega glasbenega umetnika Alda Kumarja. Koncert je potekal tako, da je vsakdo od treh skladateljev zaigral del svoje skladbe, nato pa je prepustil orgle Primožu Ramovšu, ki je na predlagano melodijo četrte ure improviziral. Občinstvo je bilo narav-

ročno glasbo. Kadar pa gre za renesančne skladbe se skupini pridružijo tudi drugi glasbeniki. Treba je še povedati, da se Gallus Consort ukvarja tudi s sodobno glasbo in da je letos izdal kaseto in lasersko ploščo, na katerih so posnete izvorne skladbe Dine Slama na besedila slovenskih pesnikov. Pred tem je Gallus Consort izdal še štiri kasete baročnih, renesančnih in tudi sodobnih skladb. Skupina je v preteklosti nastopila v raznih mestih Jugoslavije, gostovala pa je tudi v Avstriji, Franciji in Sovjetski zvezi.

Društvo slovenskih izobražencev iz Trsta bo v ponedeljek, 7. oktobra, uvedlo svoje obiskovalce v novo sezono. Ob 20.30 bo v Peterlinovi dvorani v Ulici Donizetti 3 na sporedu otvoritev razstave z naslovom »Podoba nevidnega«. Gre za zanimiv prikaz umetniške obrti v liturgiji, ki jo je pripravila Silva Bogatez. Uvodno besedo bo podal tržaški škof msgr. Lorenzo Bello-mi. Razstava bo odprta od 7. do 21. oktobra ob delavnikih od 18. do 20. ure.

SOŽALJE

Zala Besednjak izreka globoko občuteno sožalje Justu Colji in hčeri ob smrti drage žene Sonje.

PROF. IVAN ARTAČ 70-LETNIK

ŠTIRI DESETLETJA DELA ZA RAST SLOVENSKE ŠOLE

Prof. Ivan Artač med učno uro.

Pretekli mesec je praznoval svojo 70-letnico prof. Ivan Artač, ki je vse svoje življenje posvetil slovenski šoli v zamejstvu. Poučevati je začel leta 1946 v Kanalu ob Soči. Že istega leta je v Gorici opravil učiteljsko maturo, saj drugače ne bi mogel poučevati. Prof. Artač se je namreč takoj po vojni umaknil v Italijo. Vsi študiji, ki jih je pred tem opravil v Ljubljani (diplomiral je na klasični gimnaziji in je obiskoval pravno fakulteto), v novi državi niso bili priznani in tako je moral dejansko začeti svoje življenje znova. Že leta 1947 se je preselil na Tržaško, kjer je najprej poučeval štiri leta kot učitelj. V tem času pa je na tržaški fakulteti diplomiral iz političnih ved in tako postal profesor. To službo je opravljal celih 35 let. Ker ni imel italijanskega državljanstva, so ga iz leta v leto premeščali zdaj na to zdaj na ono šolo, kjer je bilo pač pristo mesto, saj nedržavljan nikakor niso mogli dobiti stalnega mesta.

»Obdobje, v katerem sem poučeval, bi razdelil na dva dela,« se spominja prof. Ivan Artač. »V prvem obdobju je še veljal sistem tako imenovane rigorozne šole, v kateri je bil učiteljski subjekt, ki je dajal ton pedagoškemu in izobraževalnemu delu v razredu. Ko pa je v Italiji prišlo do korenitne preosnove na šolskem področju, se je pouk spremenil. Učni subjekt v razredu je postal dijak oziroma učenec. Ta novi sistem je učnemu osebu narekoval večjo zavzetost za kvalitetnejše pedagoške prijeme. Šolnik se je znašel v konkurenčnem vrtincu, moral se je dodatno izobraževati, obiskovati razne tečaje in sploh intenzivne spremljati sodobne pedagoške in didaktične poti. V razredu ni bil več prvi, ampak, v nekem smislu, zadnji, kajti posvetiti se je moral vsakemu učencu posebej. Res je, da se je učitelj oziroma profesor bolje počutil v »stari šoli«, vendar pa moram reči, da je novi šolski sistem veliko pravilnejši. Dobo šibe je moralo nujno nadomestiti obdobje dialoga. Prav je tudi, da so se v šolski proces vključili tudi starši, ki prej sploh niso imele besede. Jaz sem sicer navezal stike s starši že v prvem obdobju, ko so bili učitelji še »absolutna« avtoriteta.

Prof. Artač je tudi povedal, kako močno je bilo občutiti asimilacijo predvsem v obdobju kominforma. »Ko sem v petdesetih letih poučeval v Rojanu na Industrijski šoli, je bilo dijakov okrog 300. Velika večina je zelo slabo obvladala slovenščino. Otroci so izven šolskega prostora namreč v tistem obdobju govorili predvsem v narečju ali italijanščini. Narodna zavest otrok iz predmestja je iz leta v leto vidno padala in mnogi slovenski starši so svoje sinove in hčerke prepisali na italijansko šolo. Mnogi od teh so se za naš narod za vedno izgubili, saj svojih otrok niso več vpisali v slovensko šolo,« je dejal prof. Ivan Artač. »Naj povem še, da je v dobrem desetletju od 300 učencev ostala na šoli le dobra desetina. Asimilacija iz tistih let je torej našo šolo naj-

telj subjekt, ki je dajal ton pedagoškemu in izobraževalnemu delu v razredu. Ko pa je v Italiji prišlo do korenitne preosnove na šolskem področju, se je pouk spremenil. Učni subjekt v razredu je postal dijak oziroma učenec. Ta novi sistem je učnemu osebu narekoval večjo zavzetost za kvalitetnejše pedagoške prijeme. Šolnik se je znašel v konkurenčnem vrtincu, moral se je dodatno izobraževati, obiskovati razne tečaje in sploh intenzivne spremljati sodobne pedagoške in didaktične poti. V razredu ni bil več prvi, ampak, v nekem smislu, zadnji, kajti posvetiti se je moral vsakemu učencu posebej. Res je, da se je učitelj oziroma profesor bolje počutil v »stari šoli«, vendar pa moram reči, da je novi šolski sistem veliko pravilnejši. Dobo šibe je moralo nujno nadomestiti obdobje dialoga. Prav je tudi, da so se v šolski proces vključili tudi starši, ki prej sploh niso imele besede. Jaz sem sicer navezal stike s starši že v prvem obdobju, ko so bili učitelji še »absolutna« avtoriteta.

III B

(hj)

PROSTOR MLADIH

Pozitiven obračun dosedanjega delovanja Mladinske sekcije Ssk

V ponedeljek, 23. septembra, se je v Nabrežini sestal deželni izvršni svet Mladinske sekcije Slovenske skupnosti. Prisotni so najprej analizirali trenutni politični položaj tako v naši deželi kot v Sloveniji in na Hrvaškem. Spregovorili so tudi o prizadevanjih Ssk pri pripravah občinskih in pokrajinskih statutov in ugotovili, da ima večina italijanskih strank zelo omalovaževalen odnos do naše narodnostne skupnosti in da je v teh časih še toliko bolj potrebna politična enotnost vseh Slovencev.

Obpravnavali so nato vsebino zakona o podporah kulturnim in umetniškim pobudam slovenske manjšine v Furlaniji Julijski krajini. Izrazili so tudi priznanje deželnemu svetovalcu Ssk Bojanu Brezigarju za njegovo odločilno prizadevanje, usmerjeno k pripravi in odobritvi tega zakona. S tem v zvezi je Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček iz Trsta pripravil brošuro z vsem gradivom o novem zakonu z ustreznimi obrazložitvijo.

Veliko pozornost so člani Mladinske sekcije Ssk posvetili tudi položaju goriških dijakov v novih šolskih prostorih, ki na žalost lahko razpolagajo le s staro in neuporabno opremo. Pozitivno so nato ocenili delovanje MsSsk v zadnjih mesecih. Naj omenimo npr., da so bili njeni člani prisotni v Bretaniji na vsakoletnem srečanju Mladine evropskih narodnostnih skupnosti, udeležili so se poletne šole mladih Kataloncev v Planolesu pri Barceloni in posveta Internacionale za Evropo narodov; zelo odmevne so bile tudi pobude, manifestacije in okrogle mize v Trstu, Gorici in Čedadu v podporo neodvisnosti Slovenije. Nenazadnje pa je bilo tudi zelo zanimivo srečanje s poveljstvom in trenutno edinim slovenskim generalom teritorialne obrambe v prvi slovenski vojašnici na Igu.

Z zadovoljstvom so nato člani MsSsk sprejeli vest predsedstva CONFEMILija o uradnem imenovanju Petra Rustje za koordinatorja Mladinske sekcije Urada za manj poznane jezike v Italiji. Delovanje tega urada je v prvi vrsti namenjeno mladinskim izmenjavam na evropski ravni. MsSsk je tako preko Rustje, ki je tudi član CONFEMILija,

Člani mladinske sekcije Slovenske skupnosti na obisku pri Teritorialni obrambi na Igu pri Ljubljani.

prišla že v stik z nekaterimi narodnostnimi manjšinami v Italiji, kot so npr. Romi, Albanci, Hrvati, Grki, Sardinici, Furlani, Ladinci, Tirolci in Valdostanci.

Udeleženci ponedeljkove seje so govorili tudi o aktivnem sodelovanju pri pripravah bližnjega deželnega kongresa Ssk, utrjevanju stikov z mladinskimi sekcijami italijanskih strank naše dežele pa tudi z ostalimi strankami in organizacijami v Sloveniji in drugod po Evropi. O vsem tem in še o marsičem se bodo člani MsSsk pogovarjali na notranjem političnem seminarju v drugi polovici oktobra, kjer bodo uskladili vse načrte za delovno leto 1991/1992.

Finančni zakon za leto 1992

Italijanska vlada je na seji, ki je bila 30. septembra, odobrila finančni zakon za leto 1992. Gre za dokument izredne važnosti, saj med drugim predstavlja vizitko za vstop v Evropsko gospodarsko skupnost oziroma za priključitev skupnemu evropskemu tržišču. Vlada je morala zlasti poskrbeti za zajezitev ogromnega javnega primanjkljaja. Zato je segla po klasičnih ukrepih. Zvišala je davke in oklestila izdatke. Večje davčne dajatve so predvidene zlasti na področju zdravstva in socialnega skrbstva.

Beneški lev spet rjove?

Priznam, da so si o letošnjem Beneškem filmskem festivalu, 48. po vrsti, verjetno ustvarili celostnejšo in popolnejšo sliko vsi tisti, ki so spremljali festivalske dogodke kar udobno s svojega domačega tv sprejemnika. Ne le tv in radio, ampak tudi ostali tiskani mediji so dovolj razbožnali vse zanimivosti v zvezi z najbolj uspešnimi, dražljivimi, lepimi in grdimi filmi, ki so bili na ogled na Lidu med 3. in 14. septembrom več kot dvatisočglavi množici akreditiranih kritikov, časnikarjev, gostov, operaterjev, številnim festivalskim habituejem in filmskim navdušencem s celega polotoka in čez ter, nenazadnje, krajevni publiki. Seznam najbolj čislanih filmov in nagrajencev, ki jih je izvolila ekumenska žirija pod vodstvom dvornega kritika in bivšega direktorja Beneške »mostre« Rondija, je splošno znan, a celotna manifestacija za služi še nekaj obrobni besed in ugotovitev.

Kar 11 priznanj je šlo 21 naslovom v tekmovalnem sporedu po vsekakor salomonski in nikomur zamerljivi razsodbi, ki je določila za zlatega leva psevdo antropološki in ekološki apološki *Urga* ruskega režiserja Nikite Mihalkova. Srebrne leve pa je prejelo troje del, med temi zelo lepa sodobna inačica o legendi sv. Graala, ki se dogaja v dekadentnem New Yorku: *Kralj ribičev* vizionarnega monty-pythonca Terryja Gilliamja; in pa kitajska poduhovljena parabola o razžaljeni ljubezni in njeni vpetosti v verige tradicije: *Rdeče svetilke* režiserja Zhang Yimoua... Manjšega priznanja je bil deležen Herzogov spektakularni melodramski film o osvajanju »prepedane« severne stene Cerra Torreja, *Krik iz kamna*, ki je nastal po zamisli Reinholda Messnerja.

Sodeč po teh in še ostalih zvenceh nagrajenih imenih (Portugalec De Oliveira, Britanec Jarman, Francoz Godard, edini Italijan Volontè) se je tudi letošnja beneška »mostra« izkazala za pravo veselico t.i. avtorskega filma, to je realizacij, ki bolj zasedajo peresa kritikov kot pa sedeže kinodvoran in glavne televizijske sporede.

Seveda je čisto naravno, da prvi festival umetniškega filma na svetu privilegira takšne produkcije, a bi pri tem moral imeti še bolj vprto (itak tradicionalno) oko v nove zarezne in tokove sodobnosti. Takšen kritičen pristop na Lidu letos ni bil dovolj prisoten. Niti glede na domačo problematiko — pomislimo le na neodzivnost *Gumijastega zidu* Marca Risija, ki je načel problem letalske katastrofe v Ustici — niti kar zadeva mednarodne razmere: ob častni in konfuzni izjemi Jean-Luca Godarda z njegovo odisejajo skozi zedinjeno *Nemčijo* 90 ni bilo skoraj kaj beležiti. In da ne govorimo o tragediji odmirajoče bivše Jugoslavije, ki jo je baje predstavljal le poslednji realsocialni dinosaver Veljko Bulajić.

Druga bistvena odlika Beneškega festivala je včasih bila, ob tradicionalnem protokolarnem blišču, eleganci in nočnih veselicah na Canal Grande, velika pozornost in gostoljubje za množično prisotne filmske navdušence, ki so prišli s svojimi spalnimi vrečami s cele Italije. Pred desetimi leti, za časa Lizzanijevega vodstva festivala, je bilo za to posebno kategorijo gledalcev maksimalno poskrbljeno. Znamenitim opoldanskim in polnočnim prostim projekcijam je takrat uspelo skladno povezovati špektakel hollywoodskih uspešnic z dražljivim šarmom redkih avtorskih in kinotečnih eksponatov, v veliko slast množic strastnih cinefilov.

Sedaj pa, kljub pokritju Arene, ki je kar čez noč postala 1200 sedežna dvorana Palagalileo, ni uspelo sedanjemu direktorju Biraghiju primerno odgovoriti na to povpraševanje. Ta je verjetno tudi ena izmed največjih hib sedanjega stroja Beneškega festivala, ki se ne more kosati z ostalimi festivalskimi velikani na svetu (Cannes, Berlin, Montreal) po obsegu finansiranja in drugih postavk na razpolago, od števila dvoran dalje. Kar je pa svojska in edinstvena vrlina Beneškega festivala, je prav to: neponovljiva zmes večin prvin, od edinstvene lokacije do tradicionalnega domovanja avtorskega oz. umetniškega svetovnega filma, ki je med vsemi festivali na svetu najraje prisoten na Lidu, od študijske naravnosti (letos je bil na vrsti tehten pregled hollywoodskega filma ob nastopu zloglasnega cenzorskega Haysovega Kodeksa) do posebne pozornosti za »popularni« film, za »marginalni« film...

Ne glede na vse nove možnosti, ki se obetajo, od gradnje nove Filmske palače dalje, bo beneški filmski festival še naprej ohranil sloves, ki ga je doslej užival v svetu, le če mu bo uspelo ohraniti, razviti in posodobiti te nezamenljive in samosvoje lastnosti.

Davorin Devetak

Saša Rudolf o pokojnem dr. Mateju Poštovanu

»Prisluhniti je znal vsakomur...«

Kot smo že poročali v prejšnji številki, je 22. septembra umrl znani javni delavec in časnikar dr. Matej Poštovan. V torek, 24. septembra, je Slovenska skupnost privedila v njegov spomin žalno sejo, ki je potekala v Peterlinovi dvorani v Ulici Donizetti 3. Slovesnost je vodil pokrajinski tajnik Ssk Miro Oppelt, o pokojniku in njegovem delu pa so spregovorili pokrajinski predsednik Slovenske skupnosti dr. Zorko Harej, škofov vikar msgr. Škerl, časnikar Saša Rudolf in dr. Drago Štoka.

V nadaljevanju objavljamo poseg Saše Rudolfa na žalni seji, ki v celoti in zelo nazorno prikaže prikazuje vztrajno delo in prizadevanja pokojnika »za slovensko stvar«.

Dr. Matej Poštovan.

»Manjšina mora biti subjekt«, trditev, ki se nam zdi na pragu 21-tega stoletja povsem samoumevna, je bila še pred 30-timi leti, ko je nastala, povsem revolucionarna in za nekatere tako v slovenskih kot predvsem italijanskih krogih nesprijemljiva. Potrebna so bila dolga leta prepričevanja in utemeljevanja, potrebna je bila potrpežljivost, dokler se niso vsi prepričali, da mora biti manjšina, ki hoče živeti, se razvijati, subjekt vsakodnevne politike tako v krajevnem, kot tudi vsedržavnem in mednarodnem merilu.

Formulacija je nastala na začetku 60-tih let, zelo verjetno v sobi 319 tržaškega sedeža RAI, v kateri je v tistih letih Matej Poštovan, ali dohtar, kot smo ga klicali, urejeval pregled tiska za radio Trst. Z neločljivo pipo v ustih, dvignjenimi naočniki, je sredi italijanskih, nemških, francoskih, angleških in švicarskih listov izbiral najzanimivejše stavke, jih smiselno

poslovenil in jih zdiktiral gospe Andrèe, ki mu je pomagala pri delu.

Bila so to leta zagnanosti in ustvarjanja enotnosti med strankami in skupinami, ki so se združile v Slovensko skupnost. Bila so to leta sotajništva predstavnikov štirih najpomembnejših demokratično usmerjenih slovenskih strank, ko se je utrjevala politika leve sredine, ko se je Slovenska skupnost vključila v večino, bila je to doba, ko je bil svet novoustanovljena dežele Furlanije-Juljske krajine komaj izvoljen. Kdo bi preštel število sej tajništva, ki se je zbralo zdaj na sedežu, zdaj na radiu, zdaj v kavarni ali pri Treh drevesih. Dr. Poštovan, dr. Škerk, Dušan Černe, vsake tri mesece smo si izmenjavali tajniško dolžnost, vendar so bili vsi sklepi sprejeti soglasno, čeprav nismo nikdar glasovali in ne podpisovali zapisnikov. In kot ne bom pozabil odločnosti in premočrtnosti Dušana Černeta, tako mi bo ostal v spominu čut za uravnovešenost, sistematičnost presoje dr. Poštovana. In njegova potrpežljivost. Prisluhniti je znal vsakomur in mu potem odgovoriti na vsako točko, čeprav si jih ni zapisoval. Znal je izluščiti najpomembnejše, in vendar se ni rad oglašal k besedi, saj je bil prav pisalni stroj sredstvo, ki ga je znal najbolje obračati. Povsem naravno je bilo, da so vsa tiskovna poročila, vsi uvodniki, pa tudi lep del govorov, ki so jih imeli svetovalci Slovenske skupnosti v raznih javnoupravnih telesih, da je vse to prišlo iz dohtarjevega pisalnega stroja.

Z isto razumljivostjo in dojemljivostjo, s katero je pisal politične komentarje, je znal prikazati tudi druga vprašanja. Pod tipkami njegovega stroja so še tako suhoparni in težko razumljivi argumenti postali preprosti vsakomur. To pa je talent, ki si ga je le težko priučiti.

»To so članki, ki jih tipkaš sam, ker jih moraš v sebi pregnesti, večkrat premisliti, ki jih je treba še in še nanovo napisati, ko napol izpisani listi polnijo koš, ker z izdelkom nisi zadovoljen, ko jih je treba še in še popravljati in dopolnjevati«, tako je pravil.

»Vse ostalo, torej tisto za hitro uporabo, za radijske dnevnike, je moč narekovati«, je govoril v redakciji in pri tem prisluhnil, kaj narekuje kolega pri nasprotni mizi, odgovoril, ko smo ga zaprosili za nasvet, nevsiljivo opozoril na napako, na nerodnost v izražanju.

Njegove prisotnosti v redakciji skoraj ni bilo opaziti, saj je sedel, prebiral liste in agencijske vesti, narekoval, koregiral. Le vonj po tobaku, dim

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE ABONMA 1991-92

Sofokles: Tone Partljič:	Kralj Ojdipus, tragedija, režija Mile Korun Moj deda, socialistični mrtvak, komedija, krstna uprizoritev, režija Mario Uršič
Ivan Cankar:	Romantične duše, zaključek Cankarjevega cikla, drama, režija Vinko Moderndorfer
S. Verč - B. Kobal:	Ime mu bo Just, komedija, krstna uprizoritev, režija Sergej Verč
Aleksij Pregarc:	Črni galebi, drama, krstna uprizoritev, režija Jože Babič
Carlo Goldoni:	Počitniška trilogija, komedija, Drama SNG Ljubljana, režija Mario Uršič
William Shakespeare:	Hamlet, tragedija, Drama SNG Maribor, režija Tomaž Pandur

Dosedanji abonenti lahko obnovijo abonma do petka, 4. oktobra od 10. do 14. ure pri blagajni Kulturnega doma, Ul. Petronio 4, telefon 734265.

Vpisovanje novih abonentov od sobote, 5. oktobra dalje.

NAŠA DRUŠTVA

Prosvetno društvo »Kolonkovec«

V okolju, ki zaradi številnih razlastitev in množičnega priseljavanja postaja vse bolj italijansko, opravlja svoje kulturno in narodno poslanstvo Prosvetno društvo »Kolonkovec«. Nastalo je pred 13 leti, njegov predsednik pa je od vsega začetka domačin Josip Stančič. Na Kolonkovcu je sicer že v prejšnjem stoletju obstajalo društvo z imenom »Slava«. Ustanovljeno je bilo leta 1892 in je neprekinjeno delovalo dokler ni v Italiji prevzel oblasti fašizem. »Slava« je ponovno oživela leta 1945, takoj, ko se je končala vojna. Društvu pa je bilo usojeno le kratko življenje, saj je po treh letih tudi zaradi ideoloških pregrad, ki jih je prinesel kominform, delovanje popolnoma zamrlo.

Tudi zaradi vedno večjega pritiska sosedov italijanske narodnosti so Slovenci na Kolonkovcu začutili potrebo po nečem, kar bi jih povezovalo. Na pobudo domačinov je tako leta 1979 prišlo do ustanovitve PD »Kolonkovec«. Ustanovnega občnega zbora se je udeležilo res lepo število ljudi. Svoje prostore je društvo odprlo v poslopju v Rebri Ženjan (po italijansko Salita Zugnano) 46. Tako je po treh desetletjih ponovno začelo kulturno delovanje na Kolonkovcu. Novi odborniki s predsednikom Stančičem na čelu so takoj zavihali rokave in so kmalu po ustanovitvi društva organizirali prvi božični koncert. Med najpomembnejšimi dejavnostmi PD »Kolonkovec« naj omenimo tečaj slovenskega jezika za italijanske otroke, miklavževanje, kresovanje, razstavo domačih vin in izle-

te, Prešernovo proslavo in razne druge občasne prireditve. Ena najznačilnejših prireditev PD »Kolonkovec« pa je »Praznik solate«, ki vsako leto privabi veliko obiskovalcev. Pobudo zanj je dal kaplan Dušan Jakomin. Domačini se poizkušajo v spretnosti sajenja solate in najboljši so na zaključni slovesnosti tudi nagrajeni.

V okviru Prosvetnega društva »Kolonkovec« deluje tudi mešani pevski zbor, ki prav tako obstaja 13 let. V glavnem ga sestavljajo pevci, ki pojejo tudi v domačem cerkvenem zboru. MePZ »PD Kolonkovec« vodi Natalija Šturman. Zbor je nekajkrat nastopil na reviji Zveze cerkvenih pevskih zborov, redno pa poje na raznih praznikih društva.

Rednejši srečanj PD »Kolonkovec« ne prireja, saj ljudje v vasi v prostem času predvsem obdelujejo svoje njive in vrtičke in torej nimajo časa za stalno kulturno udejstvovanje.

Največji problem za PD »Kolonkovec« so društveni prostori, je povedal predsednik Stančič. Že sedež, ki so ga imeli v poslopju v Rebri Ženjan, ni bil posebno primeren za društveno delovanje, dvorane za večje prireditve sploh ni bilo, pa tudi prostori so bili bolj zasilni. A nekaj je bilo le. Sedaj pa je društvo dobilo odpoved, ker je lastnica poslopja umrla. Do konca tega leta se mora torej PD »Kolonkovec« odseliti. »Vsi člani društva in domačini zavzeto iščemo nove prostore, saj je jasno, da bi brez stalnega sedeža tudi kulturno delovanje zamrlo,« je dejal Josip Stančič. »V okolici so zgra-

Predsednik PD »Kolonkovec« Josip Stančič na tradicionalnem domačem »Prazniku solate«.

dili toliko novih hiš, a za kulturo je bolj malo posluha,« se je še pritožil. »Tudi občino bolj malo skrbi, če bo eno izmed slovenskih društev ostalo brez strehe.«

Kar zadeva vključevanje mladih v društveno dejavnost je Josip Stančič dejal, da se mladina ne zanima preveč za kulturo. Za šport so pripravljene žrtvovati veliko prostega časa, za kulturo pa se jim, kot kaže, zdi škoda vsake ure. V odboru PD »Kolonkovec« je samo en mlajši član, vsi ostali pripadajo srednji generaciji. Upati je seveda, da se bo tudi mladina začela počasi zavedati, kaj pravzaprav pomeni društvo za Slovence na Kolonkovcu. Tu gre predvsem za ohranitev slovenske narodne identitete.

»Za ohranitev našega jezika in kulture na tem območju bo treba še veliko in trdo delati,« je zaključil predsednik društva Stančič. »Kljub vsemu pa si ne morem kaj, da ne bi z optimizmom gledal v bodočnost...« (hj)

NOVICE

Ameriški predsednik Bush je izjavil, da bodo Združene države Amerike korenito zmanjšale svoje jedrske arzenale. Iz evropskih držav bodo baje odstranile jedrske izstrelke kratkega dosega. Bush je poudaril, da se je njegova vlada enostransko odločila za ta korak, ne glede na to, kaj namerava v tej smeri narediti Sovjetska zveza.

* * *

Od konca junija do danes je vojna na Hrvaškem zahtevala 9 življenj med tujimi in domačimi časniki. Napadov nanje pa je bilo nad 40. Če upoštevamo, da sta med vojno v Sloveniji izgubila življenje 2 časniki, ugotovimo, da je vojna vihra v Jugoslaviji zahtevala skupno 11 smrtnih žrtev med časniki. To pomeni, da je Jugoslavija postala za častnike najnevarnejša država.

JURIJ PALJK Srečanje z Markom

Spoznala sva se čisto slučajno.

Na fizioterapijo za nogo sem namreč moral hoditi v Gradež, tam so potem v petnajstih minutah z mano opravili; pritaknejo ti dve žici na mokrih blazinicah, malce te žgečka, posveti se lučka, malce pozvoni, priteče fizioterapevtka in vse opravi, ti se obuješ, reče ti, da pridi še, vedno ob isti uri, desetkrat, temu pravijo ionoforeza. In ti se spomniš, da so ti že majhnemu, ko te je bolel zob, z nasmeškom na ustnicah govorili o Blaževem žegnu, ki da je dober za vse bolezni enako, zato da so pred časi ljudje bili vsi tako zdravi in so umirali toliko prej ko danes; noga seveda boli enako ko prej. Če povem še uro, ob kateri sem hodil v bolnišnico v Gradež, je mera polna, točno ob enih in pol popoldan, ob pol dveh po kranjsko, če vam je tako bolj všeč, nikoli se namreč ne ve. Na avtobus sem moral zato iti ob 12.30.

Avtobusov skorajda ne prenašam, teh, ki vozijo po furlanski nižini pa sploh ne, čeprav so vseeno boljši, kot je šestica, ki vozi poleti iz Trsta v Barkovlje in nazaj. Živinski vagoni so danes v primerjavi s temi avtobusi vsaj dosti bolj človeški, če že niso bolj čisti. V Gradež pa sem hodil z avtobusom, nekako sem vedno našel mesto zadaj pri vratih, ker sem šel vedno na glavno postajo, kjer ni veliko ljudi. Vse del sem se na zunanji sedež, tako da je sedež pri oknu ostal prazen. To pa zaradi noge, desne, ki sem jo tako vsaj malo tiščal iz neznošno majhnega prostora, ki je med eno vrsto sedežev in drugo.

Avtobus je potegnil in se po slabih dveh kilometrih ustavil ob liceju, katerega arhitekt je moral nekje v duši občudovati vse učitelje arhitekture, ki so tako temeljito delali v Rimu; v mestni četrti Eur namreč stojijo veliko boljše stvari, kot pa je ta nesmiselna zgradba, uku mladine namenjena. Ostareli šofer je začel preklinjati, še preden je odprl vrata, da naj se ne prerivajo, naj vendar ne skačejo gor ko opice, naj se vedejo ko ljudje, da jih bo pustil vse na cesti, nekje med Oglejem in Gradežem, da bo ustavil in jih zmetal dol kot teleta, a ni pomagal, dijaki so kar drli gor, eden je z južnjaško italijanščino pravil lepemu dekletu nekaj o Freudu in ona mu je odgovarjala v narečju mesta, ki je nekoč bilo otok, a je danes samo še veliko prenočišče za poletne turiste. Zadaj sta pritiskala dva Furlana, prvemu je bilo ime Elvis in drugemu Boris. Ko so ju krstili, se najbrž niso spomnili na Tunina in tudi na Pierija so pozabili, govorila sta tipično narečje, ki ga govorijo v nizki furlanski nižini, »nella Bassa«, ostali Furlani se mu posmehujejo.

Vsi so se nagnetli v ozek hodniček med vrstama sedežev in tedaj sem ga zagledal. Prišel je do mene, nekako se je preril mimo dekleta, ki bo najbrž res imelo samo petnajst let, a jih ima gotovo samo še v obnašanju in govorjenju, jaz sem pri petnajstih gledal take punce samo v revijah, ki so jih včasih prinesli iz Trsta, običajno so to bile igralke, ki si danes delajo nemogoče lepotilne operacije na obrazu, da je potem vse njihovo ostalo telo vseeno staro. Majhen, svetlolas, droben, mirno bi mu lahko dal enajst, največ enajst in pol let, a jih mora vseeno imeti petnajst, če hodi v prvi letnik liceja, toliko jih tudi ima, a sem to zvedel pozneje. S plašnimi očmi me je pogledal in vprašal,

Karavana za mir...

◀■■■ 2

ljiv, prav zato si mora celotna Evropa še posebno prizadevati. Iris iz Nemčije se je karavane udeležila predvsem iz radovednosti, zaradi želje po potovanjih in po spoznavanju novih ljudi. Yann iz Francije pa se v veliki meri zanima za dramatične dogodke, vendar je mnenja, da bo težko prišlo do rešitve. Podobno je povedal Sven iz Nemčije — neprepričljivo je dejal »iz... zahodne Nemčije« — ki je karavano spremljal kot časnikar »free lance«. Vendar njemu ni posebno pri srcu rešitev dramatičnega položaja na Hrvaškem, zanima ga v glavnem le poročanje.

... vsi enotni za prekinitve ognja v Jugoslaviji... (foto D. Bradassi)

Spomenik A.M. Slomšku...

◀■■■ 1

titi je bilo soudeležnost ljudi, ki jim Slomšek ni le pojem iz slovenske književne zgodovine ali zgodovinski lik ampak osebnost, ki živi v čutenju ljudstva in to od Mure do Jadrana, saj smo v Mariboru srečali tudi lepo število romarjev s Tržaškega.

SAŠA RUDOLF O POKOJNEM...

◀■■■ 6

iz pipe nas je opozarjal na njegovo prisotnost.

Nakopal si je tudi marsikatero nezamevanje pri italijanskih kolegih, ko je zagovarjal avtonomijo slovenskih časnikarjev. In to v tistih letih ni bilo lahko, saj je bila vsa oblast, možnost odločanja poverjena Italijanom. Dr. Poštovan je bil v tistem uredniškem odboru, sindikalnemu organu, ki je dosegel, da so polagoma pričeli s premeščanjem italijanskih šefov iz slovenskega uredništva. Glavnemu uredniku je na uredniški seji zabrusil, da smo v položaju črncev v Južni Afriki. Seveda mu je ta nastop dokaj škodil pri karieri, kljub temu pa je bil prvi slovenski časnikar na Rai-u, ki je na začetku 70-tih let dosegel povišanje. Skoraj istočasno se je pričela bolezen. Leta 1972 se je poslovil od uredništva, prevzel je mesto ravnatelja govornih sporedov tržaškega slovenskega radia in torej nadomestil inž. Borisa Sancina, ki je bil upokojen.

Štiri desetletja dela...

huje prizadela, veliko bolj kot demografski padec, ki je splošen pojav in ne zadeva samo naše manjšine.

Ob koncu je prof. Artač še dejal, da je narodna zavest pri starših in dijakih prišla do izraza tedaj, ko so se odtajali odnosi med Italijo in Jugoslavijo. »V teh težkih okoliščinah je moral vsak šolnik delati tudi izven razreda,« je še poudaril. »Mnogi učitelji in profesorji so tako začeli delovati po raznih društvih, prirejali so predavanja za starše, šolske prireditve, razstave in še marsikaj drugega. S tem smo hoteli in smo dokazali, da je naša šola res kvalitetna in da usposablja našo mladino za vključitev v tukajšnjo stvarnost. Zelo občuteno je bilo tedaj pomanjkanje ustreznih učbenikov. Profesorji smo jih zato morali napisati sami ali pa jih prevesti iz ita-

Bilo je to novo obdobje, ki se mu je posvetil z vso profesionalnostjo, vendar se je še dalje rad vračal v tretje nadstropje, v uredništvo, saj je živel z aktualnostjo, z novicami, s časnikarstvom.

Po upokojitvi ga je bolezen prisilila, da se je umaknil od obeh dejavnosti, ki sta mu bili najbolj pri srcu: od politike in časnikarstva.

Dragi doktor, usoda mi je naklonila, da sem vas spoznal, preživel veliko ur skupnega življenja na delovnem mestu, pa tudi izven njega. Hvaležen sem ji za to, hvaležen pa seveda tudi vam, ki ste znali povsem nevsiljivo pokazati na prave izbire, tiste, na katere sem kot človek in kot Slovenec lahko ponosen. Kot katoličanu pa ste mi nakazali intimno zadovoljstvo ob odpuščanju in oproščanju.

In če sem v poklicu prve napotke in navodila dobil od očeta, kasneje od inž. Sancina in prof. Peterlina, ste me veliko naučili Vi s svojim vzgledom, prijateljskimi pripombami in popravki. Hvala vam.

lijanščine. Jaz sem med drugim napisal zgodovinski učbenik v treh delih z naslovom »Človek in čas«, sodeloval pa sem tudi pri sestavi številnih drugih knjig za naše učence in dijake.

To je v skopih obrisih zgodba človeka, ki je vse svoje življenje posvetil slovenski šoli v zamejstvu. Spominov je seveda veliko več; bilo bi jih za celo knjigo, vendar zaradi prostorske stike vsega res ni mogoče omenjati. Prav tako tu ne moremo omeniti vsega kulturno-prosvetnega delovanja prof. Artača izven učilnic, njegovega sodelovanja s tržaško radijsko postajo, njegovih izvirnih iger, ki jih je napisal za domače odre in nasploh še mnogih drugih dejavnosti, ki jih je prof. Artač opravljal ob redni službi v prizadevanju, da bi tudi sam pripomogel k kvalitetni rasti slovenske šole.

SPLOŠNA OPREMA

Korsic

- SERIJSKO POHIŠTVO
- POHIŠTVO PO MERI
- PREUREDTVITVE

PRODAJALNA
TRST - UL. S. CILINO 38
TEL. 040-54390

Svet Slovenske demokratične zveze je na zadnji seji v Ljubljani sklenil skicati strankin kongres za soboto, 12. oktobra. Na seji, ki je potekala za zaprtimi vrati, sta se izoblikovali dve struji, večinska in manjšinska. V manjšinski struji je med drugimi dosedanji predsednik dr. Dimitrij Rupel, v večinski pa je tudi Janez Janša, o katerem govorijo, da bo novi strankin predsednik. SDZ se bo baje preimenovala v Narodno demokratsko stranko.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, štev. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanović, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Oglaš: Publist d.z.z.; Trst, ul. Montecchi 6; tel. 040/7796611.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

če se lahko pomaknem k oknu, ker bi tudi on rad prisedel. Razložil sem mu stvar o kolenu in tako je sedel od okna. Tiho se je usedel. Kot vrabček se je preplašil, ko sem ga vprašal, kako mu je ime in kako gre v šoli. Povedal mi je samo, da mu je ime Marko in da hodi v prvi razred znanstvenega liceja. Nato sva umolknila, peljali smo se mimo Ogleja in Barbane; ko smo izstopali, sem ga na vratih pozdravil: »Živijo, Marko!« in vrnil mi je enega najlepših nasmehov, kar sem jih bil kdaj deležen. V tistem trenutku sem se zavedal, da je sam, kajti samo osamljeni in otožni ljudje se znajo tako lepo nasmehiti.

Naslednjega dne me je poiskal z očmi že od daleč, spregovorila sva malo besed, tako je šlo desetkrat. Gledala sva pokrajino, morje, nihče od naju ni poslušal neznanega hrupa njegovih vrstnikov, samo enkrat se je nasmehnil na avtobusu, ko je neko dekle reklo: »Le zakaj vedno samo njemu drži sedež?« Nasmehnil sem se tudi jaz in to je bilo vse, pomežiknil sem mu in že sva gledala skozi okno, vedno na levi strani, vedno na istem sedežu, vedno na istem avtobusu. Vanj nisem vrtal in on tudi ne vame, ob izstopu samo njegov nasmeh in pozdrav.

Tudi zadnji dan je bilo tako. Dan prej je pihal močan jugo in valovi v Gradežu so bili preveliki, da jih ne bi šel gledat nekdo, ki je okusil morskobozen na svoji koži. Celi dve uri sem gledal na vsej starogradeški obali sam, kako se je morje zabijalo v branike in potem, ves premočen, slan in potešen, prišel domov. Ko sem ga pozdravil,

se je nasmehnil, in je prvič nekaj mene vprašal on: »A ste včeraj gledali valove, preden ste šli domov?«

»Sem, bili so čudoviti, malokdaj jih takšne vidiš.«

»Vem, tudi jaz sem jih gledal«, je odvrnil in spet sva se pozdravila. Zvečer sem zavrtel telefon in poklical človeka, ki dela na tej šoli, prijatelj sva že več let, povprašal sem ga po fantu, s katerim sva delila tišino v hrupnem avtobusu deset dni. Sprva se je obotavljal in zato sem mu jaz najprej povedal, kako in kaj je bilo. Prijatelj pa je bil po telefonu zapet in sem ga zato pregovoril, da se srečava v baru.

Ob kavi mi je povedal, da je fant sin Italijana in Norvežanke, živijo v Gradežu, navezan da je na mamo, italijanščino da izredno slabo obvlada, noče se asimilirati v družbo, tih da je vedno, kaj več ni povedal. Poprosil sem ga, naj mu skuša pomagati. Vem da mu bo, tudi zato, ker je moj prijatelj dobra duša in se bo potrudil, in ne samo zato, ker je dober profesor.

Pozdravila sva se in mahnil sem jo proti stanovanju, luči še niso bile prižgane, žene torej še ni bilo, zato sem šel še malo po mestu, ko zvečer ljudje jejo, lahko mirno hodite okrog, pol ure potem je spet hrup, med jedjo pa je tudi v mestih mir. Zavil sem okrog vogala, šel k reki in mimo avtobusne postaje. Sklenil sem, da bom šel še kdaj v Gradež z avtobusom ob poldne in pol, pol enih, če že hočete. Tudi jaz se namreč nisem asimiliriral v družbo, kot je rekel prijatelj o drobcem Marku. Se tudi nočem.